

På jakt efter Nkunda

Tidig morgon i Kitchanga. Ännu är det svalt ute. Jag stappar ut från hotellrummet och går över lavasten ut på den dammiga huvudgatan. Natten har varit så där. Men den var myggfri, vilket var tur eftersom jag inte har med mina malariatabletter. Jag har sovit i kläderna på en madrass som luktade gammal svett och möjligen annat också. Övernattningen var inte planerad och jag har inget ombyte med mig. Rummet kostade fem US-dollar. Det var för mycket. Låset på insidan av dörren bestod av tre spikar som böjs upp för att hålla buset borta. »C'est comme un coffrefort«, konstaterade jag kvällen innan och Albert skrattade högt, för första gången på mycket länge. »Det här är ju kassaskåpsäkert!«

I rännstenen ut mot gatan flyter ett kondompaket av märket Prudence. Kvinnor runt omkring börjar förbereda sig för dagens arbete, att hämta ved och vatten. Jag blickar ut över den leriga huvudgatan. Staden påminner mest om en gammal Vilda Västern-stad. Träskjul uppbyggda så där lite provisoriskt. Men inga presenningar eller plåtburkar

som byggmaterial. Virke är billigt här mitt i skogen. Några gerillasoldater strosar nonchalant förbi med de sedvanliga kalasjnikovkarbinerna och raketgevären över axeln. Möjligen är det en helt vanlig morgon i Kitchanga – »huvudstad« för krigsherren Laurent Nkundas gerilla, med den ståtliga förkortningen CNDP, Congrès National pour la Défence du Peuple.

På skakiga vägar nerför bergen hade min fixare Albert och jag anlänt hit sent kvällen innan i sällskap av en beväpnad gerillasoldat i baksätet och ett gerillabefäl i framsätet.

Kvällen hade vi avrundat på baren Tambour X, en liten sylta med vassväggar mellan båsen, alldeles för hög musik och en berusad puckelryggig man som dansade ryckigt över betonggolvet.

Skrikande försökte jag konversera med Séraphin Mirindi, militär talesman och överste inom Nkundas milis. En stilig man i trettiotioårsåldern, en player, men en smart player. Man överlever inte år av gerillakrig och en plats i ledningen för en av de många väpnade grupperna här om man inte besitter intelligens. Jag frågade honom om det stora slaget som hade utspelats i området tidigare under vintern 2007, då Nkundas män totalt krossat den kongolesiska armén. Det var först efter att FN hade satt in helikoptrar och annan tung utrustning som gerillans framfart kunde stoppas.

Séraphin svarade bara kort att den kongolesiska armén styrs av gamla doktriner. Vidare samtal var meningslösa på grund av ljudnivån. Vi lutade oss tillbaka och tittade på fol-

ket på Tambour X. Ägarinnan med den stora barmen gick runt och serverade öl, en ung man med sportig keps på sned, mycket bling-bling och en ofantligt stor kritvit dunjacka studsade in och ställde sig vid baren. Jag funderade på om jag hade låtit mig korrumpas efter att ha blivit bjuden på en öl av herr Mirindi.

Tre dagar tidigare. Solen går ner över Goma och Kivusjöns vågor slår mot kajen vid hotell Ihusi. En ljummen vind över pool och tennisbanor, några enkla båtar vaggas vid strandkanten. Vid poolen i den vackra trädgården sitter ett gäng ryssar och deras kongolesiska väninnor och umgås högljutt, i andra änden några briter i shorts, längre bort några prostituerade med blekt hy. Bakgrundsmusiken är reggaeton med Jean Paul. Bättre än »Lady in Red« med Chris de Burgh som spelas alltför ofta. Det är ett mysterium hur hotellet kan spela så dålig musik med tanke på den musikskatt som finns i landet. Kongolesisk musik är stor i Afrika. Men inte här på hotell Ihusi där servicen stundtals påminner om Östeuropa före murens fall. En flaska Primusöl immar framför mig i väntan på Albert. Albert är fixare, eller snarare lokal journalist som hjälper utländska kollegor på genomresa. Min förhoppning är att han ska hjälpa mig att komma i kontakt med Laurent Nkunda.

En fixare är en nyckelperson. Det måste vara någon man kan lita på och som dessutom har ett anständigt rykte och goda kontakter på alla sidor. En fixare kan vara lösningen på allt, men också bli bekymmer och kosta för mycket. Men

en *facilateur* är nödvändig i det här läget. Jag vill bege mig in i gerillakontrollerat område, utan att myndigheterna vet för mycket, samtidigt som gerillan måste känna till att jag kommer.

Albert anländer till slut. Vi hälsar artigt och formellt. Han är ung, 28 år, och ganska kort, han dricker bara cola.

Lugnt och professionellt går han igenom vad som krävs för att vi ska ha en chans att få träffa den mytiske Nkunda. Min FN-ackreditering räcker inte, vi måste se till att jag får nationell pressackreditering, kostnad 200 US-dollar. Jag måste också ha tillstånd från 8:e arméregionen för den kongolesiska armén. Dessutom måste ANR – Agence Nationale de Renseignements – alltså underrättelsetjänsten – ge oss tillstånd att röra oss i området, till en kostnad av 20–30 dollar. Till detta tillkommer hyra av chaufför, fyrhjulsdreven bil, plus Alberts dagliga arvode.

Det kommer inte att bli gratis att besöka Nkunda. Men jag litar på Albert. Han ger ett seriöst intryck. Han dricker inte, är djupt troende och nybliven småbarnsfar. Sådana vill man jobba med. Och han låter hoppfull om att det ska vara möjligt att träffa Laurent Nkunda. Vi beslutar oss för att försöka hinna allt på en dag, åka dit, göra intervjun, resa hem.

Enda problemet nu är att få hit mer pengar. Goma är ett av dessa IDSMOM-ställen, »I Don't Spend My Own Money«. Staden är nedlusad med olika hjälporganisationer, FN-styrkor, allsköns lycksökare och diplomater. Därför är allt extremt dyrt. Pengarna har bara rullat i väg och

då har jag ändå åkt med det billigaste och farligaste alternativet de få dagar jag varit här – taximoto.

Cash is king i Goma – här fungerar inte kreditkorten och pengar måste skickas ner till det lokala Western Union-kontoret.

Laurent Nkunda är ett fenomen, tänker jag när jag sitter på balkongen och tittar igenom klippen om gerillaledaren, krigsherren, tutsikungen. Han som säger sig vilja försvara Kongos förtryckta minoritet, tutsierna, ibland kallade banyamulenge, som funnits i landets östra del sedan länge.

Jag har sett bilder av honom många gånger. En lång stilig man, runt fyrtio, med självsäker uppsyn bakom sina sportiga och med all sannolikhet dyra solglasögon. Han påminner mer om en dandy, en intellektuell, än en möjlig krigsförbrytare.

Få kan namnet på ledarna för de andra miliserna eller gerillagrupperingarna som trängs här i östra Kongo och plundrar och våldtar: Pareco, Mai-Mai, FDLR. Men alla känner till Laurent Nkunda.

Älskad och hatad.

Nkunda studerade psykologi en gång i tiden men gick sedan in för en militär karriär. Han är född i Kongo men slogs ändå under Paul Kagame i den tutsidominerade *Rwandan Patriotic Front*, RPF, under folkmordet och inbördeskriget i Rwanda 1994. Efter kriget drog han sig tillbaka till Kongo och höll länge en ganska låg profil.

Möjligen är han en symbol för hur starkt det lilla landet

Rwanda är i området och för hur bräckligt det kongolesiska statsbygget är. Helt klart är han en biprodukt av folkmordet i Rwanda och det som blev en indirekt följd av det, nämligen Afrikas första världskrig.

Kriget utlöstes av att Rwanda kände sig hotat av den milis i östra Kongo som växt fram ur den hutuarmé som en gång låg bakom folkmordet och som flytt över gränsen. Hutumilisen kallade sig Forces Démocratique de la Libération du Rwanda, FDLR. Den är inte särskilt demokratisk men består av rwandier.

Trots upprepede påstötningar från Rwanda om att hutumilisen måste upplösas som stridande styrka, varken kunde, ville eller vågade Kongo ta i med hårdhandskarna mot milisen. Tvärtom, under perioder fick hutumilisen både stöd och skydd av Kongo.

När så en av Afrikas mest fruktade och hatade män, Zaires diktator Sese Seko Mobutu, befann sig utomlands slog Rwanda till. Det lilla, lilla landet lyckades ta sig tusentals kilometer över floder och genom djungler tvärs igenom ett av kontinentens största länder. Rent formellt var anfällsstyrkan en koalition mot Mobutu, men i realiteten handlade det om en rwandiskledd operation med stödtrupper.

I maj 1997 stod anfällsstyrkan utanför huvudstaden Kinshasas portar. Mobutus och Zaires tid var över. En rwandavänlig regim under ledning av Laurent Kabila tog över makten och döpte om landet till Demokratiska republiken Kongo.

Kriget visade tydligt styrkan och disciplinen hos den

rwandiska krigsmakten och blottlade en pinsam oförmåga och svaghet hos den en gång betydande zairiska armén. Zaire hade fallit ihop som ett korthus.

Men bara något år senare var det dags igen. Laurent Kabila blev en besvikelse för dem som en gång stödde honom, och därmed för Rwanda. Inte bara kvarstod problemen med hutumilisen längs Rwandas gränser, Kabila visade tecken på att vara minst lika korrupt och oduglig som sin företrädare. Kabila hävdade å sin sida att styrkor från Rwanda och Uganda exploaterade Kongos rika naturtillgångar i öster. Irritationen mellan Kabila och Rwanda ökade och 1998 avskedades alla tutsier från regeringen i Kinshasa och samtliga rwandier och ugandier beordrades att lämna landet.

Det andra Kongokrigen mellan 1998 och 2003 var egentligen det krig som kom att kallas Afrikas första världskrig. Sammanlagt åtta afrikanska nationer och ett tjugotal väpnade grupperingar var inblandade i striderna på kongolesisk mark. Aldrig tidigare i kontinentens moderna historia hade ett så långt, omfattande och blodigt krig utkämpats. Drygt fem miljoner människor beräknas ha dött som en följd av kriget, de flesta av sjukdomar och svält och alla stridande parter gjorde sig skyldiga till krigsbrott. Plundring, våldtäkter och exploatering av mineraltillgångar var ett genomgående mönster i kriget.

I slutfasen av kriget mördades Laurent Kabila av en livvakt och hans son Joseph tog över makten i landet. Kongo var nu i princip uppdelat i tre delar, en som dominerades av

regeringsmakten i väster kring huvudstaden Kinshasa, en som i huvudsak dominerades av Rwanda i de sydöstra delarna och en tredje i nordost som låg under Ugandas inflytande. I december 2002 mälades till slut en fred fram och en interimregering installerades med olika stridande parter representerade.

Det var vid den här tiden som Laurent Nkunda blev synlig igen. Bland annat utpekades han som ansvarig för en massaker i Kisangani i södra Kongo 2002. Han var då en av ledarna i en rebellrörelse som med starkt stöd från Rwanda kontrollerade stora delar av östra Kongo och som efter kriget under en period ingick i interimregeringen i Kinshasa.

Fredsavtalet stipulerade att alla sidor skulle lägga ner vapnen och att de olika miliserna skulle integreras i den nya kongolesiska armén. Systemet kallades *brassage*, blandning, där milismännen genomgick en utbildning för att därefter placeras i militära enheter långt från sina hemorter.

Meningen var att det även skulle gälla Nkunda och hans mannar, som efter kriget hade ombildat sig till ett mer formellt parti, låt vara med en militär styrka. Men Nkunda ville inte låta sin väpnade styrka gå upp i den kongolesiska armén. Det var först 2007 som han sträckte sig till att gå med på så kallade mixade brigader, *mixage*, där soldater från både armén och milisen ingick.

Det höll inte länge. Integreringsprocessen använde Nkunda i stället för att rekrytera fler soldater och komma över militär utrustning.

Området under Nkundas kontroll gick nu som en halv-

måne väster och norr om Goma, och styrdes som en stat i staten. Här fanns polis och en fungerande administration och till och med en egen flagga. Men rivaliserande miliser fanns också i direkt anslutning till området, uppblandade med olika FN-posteringar. Här fanns det inga tydliga gränser, maktsfärer och konfliktpunkter skar igenom området som ett lapptäcke.

I januari 2006 slöts ett fredsavtal mellan de olika väpnade miliserna i Kivu och regeringen i Kongo. Alla grupperingar utom hutumilisen skrev under. I november 2007 slöts ytterligare ett avtal mellan Rwanda och Kongo, som gick ut på att hutumilisen skulle avväpnas och de som ville skulle få återvända till Rwanda. Rwanda och Kongo, som fortfarande har extremt ansträngda relationer, fick därmed ett gemensamt ansvar för att lösa situationen.

Förhoppningarna var stora om att situationen skulle lätta i och runt Goma. Hjälporganisationer planerade för att flyktingströmmarna skulle minska och att civilbefolkningen skulle börja återvända hem. I stället blev det tvärtom.

I stormens öga fanns så Laurent Nkunda.

Jag plockar fram en artikel från der Spiegel som beskriver hur Nkundas män plundrade, våldtog och mördade när de intog staden Bukavu, vid den södra delen av Kivusjön, 2004, året då hans namn blev känt utanför Kongo.

På hotellterrassen hade jag någon dag tidigare stött ihop med en högt uppsatt diplomat från ett stort västerländskt land. Han hade träffat Nkunda flera gånger och var impo-

nerad av honom. »Han talar flytande engelska och franska, han har en tydlig ideologi, lever enkelt med sina mannar, medan de kongolesiska arméofficerarna lurar sitt manskap på lönen. Inom hans rörelse råder disciplin och ordning och reda. Nkunda vill integreras i Kongos armé, men vill samtidigt att staten ska fungera, inte vara korrupt och ineffektiv. Han har stora principer, även om han kanske inte alltid följer dem«, sade diplomaten med ett skratt.

Andra menar att nyckeln till problemen i östra Kongo inte har med Nkunda att göra, utan med hans ärkefiende, resterna av hutuarmén från Rwanda som övervintrat här sedan folkmordet.

Möjligen går det att få träffa andra krigsherrar i området, men jag satsar på Nkunda. Jag vill veta hur han ställer sig till anklagelserna mot hans högra hand, Bosco Ntaganda, alias the Terminator. Bosco, som är general, misstänks ha rekryterat barnsoldater i början på 2000-talet och är efterlyst av den internationella brottsmålsdomstolen i Haag. Hur ser han på att många flyktingar här i Goma anklagar honom och hans mannar för all olycka? Men jag vill också veta hur han definierar en stat. Vilka funktioner ska den fylla och hur ska det i sådana fall gå till? Vad har han för visioner för ett framtida Kongo?

Plötsligt blir allt mörkt. Strömavbrott igen. Jag ser lamporna lysa trotsigt i Rwanda på andra sidan viken när jag får ett samtal från Albert. Åtminstone fungerar mobiltelefonerna.

Ça roule! Rendez-vous plus tard. Vi är på gång. Albert

säger att Nkundas organisation just nu har kongress uppe i bergen i Masisiskogarna, men att det troligen ska gå att träffa ledningen ändå. Däremot behövs mer pengar till papper och tillstånd. Bland annat vill kommandanten för 8:e arméregionen ha 20 dollar, *un petit frais de motivation*, som han säger, en liten avgift för att påskynda processen. »Javisst«, säger jag. Vi bestämmer avresedag och går igenom vad vi behöver ha med oss: vatten, kex, kakor och tur.

Jag går igenom min egen packlista: alla papper och tillstånd, pass och pengabältet med reservpasset på plats, vatten, bandspelare, anteckningsblock, satellittelefonen, frågor. Datorn lämnar jag kvar på hotellet. Och så kläderna då. Likt en fotbollsspelare som alltid knyter vänster sko först har jag mina procedurer, det gäller att välja rätt kläder för att få den rätta känslan. Jag tar de ljusgröna luftiga jeansen, de är bra i värmen, skjortan måste vara rätt, inte för formell, inte heller för enkel. Vad gäller skorna är valet lätt eftersom jag bara har ett par med mig, mina bruna safari-skor i mocka av märket Bata, inköpta i Nairobi. Inte förstahandsvalet egentligen, men praktiska och inte för varma. Den slitna blåvita kepsen som det står »RAI Sport« på ska självklart med. Den behöver inte bäras, att den ligger i axelväskan räcker. Nu är det bara att hoppas på att mina fetischer ska ge mig ett möte med Nkunda.

Vi möts på parkeringen vid hotellet klockan 07.30. Albert ser lite bekymrad ut. Kongressen kan ställa till det för oss, ingen har uttalat sig i media sedan nyheten om att general